

Archief Philip Staal

~~Voorlopig~~ **O**nderzoeksvoorstel:
**Vermogensbeheer van minderjarige Joodse oorlogswezen
 door Joodse voogdij-instellingen**

De **Nederlandse stichting Samenwerkingsverband-JMW (JMW)** te Amsterdam, Nederland
 en

~~Het~~ **De Israelische stichting Samenwerkingsverband Rechtsherstel Joodse Oorlogswezen i.o.**
 (SRJO) te ~~Even Jehuda~~ **Haifa**, Israël

Hebben gezamenlijk het Voorlopig onderzoeksvoorstel ‘Vermogensbeheer van minderjarige Joodse oorlogswezen door Joodse voogdij-instellingen vastgesteld voor het algemeen, onafhankelijk onderzoek dat zal worden uitgevoerd en bekrachtigen dit met de ondertekening van ~~dit werkdocument~~ **deze overeenkomst**.

Het ~~Voorlopig~~ onderzoeksvoorstel betreft:

- a. de Centrale onderzoeksvraag
- ~~b. de Nadere uitwerking van de onderzoeksvraag~~
- ~~e.~~ **b.** de Projectopzet; en
- ~~d.~~ **c.** de samenstelling van ~~het Onderzoeksteam en~~ de **BegeleidingOnderzoek**scommissie

De uitwerking van bovenstaande is vastgelegd in ~~onderstaand werkdocument~~ **deze overeenkomst** tussen beide stichtingen.

WERKDOCUMENT

Inhoudsopgave

- I De **Opdracht en de** centrale onderzoeksvraag
- ~~II Nadere uitwerking van de onderzoeksvraag.~~
- ~~III Het in kaart brengen van het beschikbare onderzoeksmateriaal, en ten slotte~~
- ~~IV Een aantal onderzoeksmogelijkheden/scenario's~~
- V Projectopzet

Ad. I De opdracht en de centrale onderzoeksvraag.

~~Op welke wijze hebben de Joodse voogdij-instellingen, vallend onder de Gefusioneerde Instellingen voor Joodse Kinderbescherming (‘de Fusie’), bij het beheer van de vermogens van de minderjarige Joodse oorlogswezen, de financiële belangen van deze oorlogswezen~~

~~behartigd, in het licht van het vigerend overheidsbeleid en de algemene praktijk van de zorg voor wezen in de jaren 1945-1981¹?~~

Het bestuur van het Samenwerkingsverband-JMW verleent de volgende opdracht aan de Onderzoekscommissie en financiert het onderzoek.

De algemene opdracht is 'een onderzoek te verrichten naar de feitelijke systematiek rond het vermogensbeheer aangaande de erfenis van Nederlands Joodse oorlogswezen van de Tweede Wereldoorlog door de Joodse voogdij-instellingen en particulieren.

Daarbij richt het onderzoek zich in het bijzonder op de vraag 'welke tegoeden, rechten op polissen, onroerende goederen of andere vermogenswaarden van Joodse oorlogswezen, tengevolge van maatregelen door de voogdij-instellingen en/of bestuursleden van de voogdij-instellingen uit de tijd van 1945 tot 1966 ten onrechte thans nog bij het Samenwerkingsverband-JMW, bestuursleden/nabestaanden van de vroegere voogdij-instellingen of de Staat zouden berusten.

Mochten deze onderzoeken daar aanleiding toe geven dan zou de Onderzoekscommissie moeten bezien of Nederlandse Joodse oorlogswezen claims zouden kunnen leggen op daaruit voortkomende gelden.

~~Ad. II — Nadere uitwerking van d~~De onderzoeksvraag.

De Nederlandse stichting Samenwerkingsverband-JMW (JMW) te Amsterdam, Nederland zou graag een beredeneerd en waar mogelijk met zekerheidsmarges onderbouwd antwoord tegemoet zien op de volgende vragen:

- Wat was de omvang van het vermogen van de Joodse oorlogswezen in Nederland zoals vastgesteld door het Nederlands Beheersinstituut (NBI) bij de overdracht aan de voogdij-instellingen en aan particuliere voogden?
- Wat was de omvang van de vermogens welke ter beschikking kwam/had moeten komen aan de Joodse oorlogswezen in Nederland in de periode tussen de overdracht door het NBI aan de voogden en de meerderjarig leeftijd van de wezen (JOKOS, Rechtsherstel Onroerende Goederen, enz.)?
- Wat was de omvang van het vermogen van de Joodse oorlogswezen in Nederland bij het bereiken van de meerderjarige leeftijd?
- Is het vermogen van de oorlogswezen door de voogdij-instellingen en particulieren eigenlijk gebruikt.
- Konden de voogden verantwoordelijk zijn voor het welzijn van hun minderjarige pupillen welke naar het buitenland (Israël) gestuurd waren.

[Geef een kritische beoordeling van het onderzoek 'Kind van de rekening' van mevrouw Elma Verhey en mevrouw Pauline Micheels van april 2005.

Geef een kritische beoordeling van het onderzoek 'Be-Ezrath Ha-Jeled' de heer Philip Staal van Maart 2004.] weet niet of dit genoemd moet worden.

1. Hoe was het beleid van de Nederlandse Overheid ten aanzien van de minderjarige oorlogswezen?

---

¹ In 1981 werden de werkzaamheden en de vermogens van de Joodse voogdij-instellingen overgedragen aan Joods Maatschappelijk Werk

- ~~a. Hield de Nederlandse Overheid toezicht op de werkzaamheden van de Joodse voogdij-instellingen? Zo ja, op welke wijze?~~
2. Hoe werd het beleid van de Nederlandse Overheid door de besturen van de betreffende Joodse voogdij-instellingen vertaald in hun beleid?
- ~~a. In welke mate werd in het licht van het Besluit Oorlogspleegekinderen gebruik gemaakt van 'de inkomsten en vermogens' van de Joodse minderjarige oorlogswezen?~~
- ~~b. Welk beleid voerden de Joodse voogdij-instellingen tussen 1945 en 1966 t.a.v. de vermogens van Joodse minderjarige oorlogswezen?~~
3. Hoe werd het beleid van de besturen van de betreffende Joodse voogdij-instellingen in de praktijk van deze instellingen vertaald?
- ~~a. Op welke wijze werd het beleid dat ten aanzien van de vermogens van Joodse minderjarige oorlogswezen door de Joodse voogdij-instellingen werd gevoerd concreet vorm gegeven?~~
- ~~b. Zijn er aanwijzingen dat er (systematisch) misbruik is gemaakt van de vermogens van Joodse minderjarige oorlogswezen door:~~
- ~~i. de joodse voogdij-instellingen;~~
  - ~~ii. individuele bestuurders of medewerkers van de Joodse voogdij-instellingen;~~
  - ~~iii. anderen?~~
- ~~c. Zijn er aanwijzingen dat gelden van Joodse minderjarige wezen een deel vormen van de vermogens die in 1981 zijn overgedragen aan JMW?~~
- ~~d. Op welke wijze vond dossiervorming plaats?~~
- ~~e. Hoe is de besluitvorming gelopen rond de vernietiging/opschoning van (sociale én financiële) dossiers van Joodse minderjarige oorlogswezen?~~
- ~~f. Op welke wijze gingen andere voogdij-instellingen met hun persoonsdossiers om?~~
- ~~g. Week de wijze waarop de Joodse voogdij-instellingen omgingen met de persoonsdossiers significant af van de wijze waarop andere (niet Joodse) voogdij-instellingen met hun persoonsdossiers omgingen en zo ja, waarom was dat?~~
- ~~h. Zijn er aanwijzingen dat dossiers vernietigd/geschoond zijn om handelingen door organisaties of personen te verbergen ('cover-up' theorie)?~~

~~Ad. III — Het beschikbare onderzoeksmateriaal~~

- ~~A — Het bestuursarchief van de Gefusioneerde instellingen voor Joodse kinderbescherming;~~

- ~~B— Financiële stukken van de Fusie, Jaarrekeningen e.d.;~~
- ~~C— Diverse gerelateerde archieven, w.o. leningsfondsen, CIH, Jokos e.d.;~~
- ~~D— De sociale dossiers van de minderjarige Joodse oorlogswezen (Le'Ezrath-dossiers uit Gemeente archief Amsterdam en OPK-dossiers uit Rijksarchief Haarlem);~~
- ~~E— Dossiers uit het Nederlands Beheersinstituut bij het Nationaal Archief in Den Haag;~~
- ~~F— Memories van Successie bij het Centraal archief Belastingdienst;~~
- ~~G— Financiële gegevens die nog in het bezit zijn van oorlogswezen²;~~
- ~~H— Literatuuronderzoek.~~

Ad IV. Onderzoeksmogelijkheden/scenario's

Niet relevant. Moet men overlaten aan de Onderzoekscommissie.

Een combinatie van de onderstaande onderzoeksvormen is mogelijk:

1. Beleidsonderzoek

Te onderzoeken archieven:— bestuursarchieven Fusie

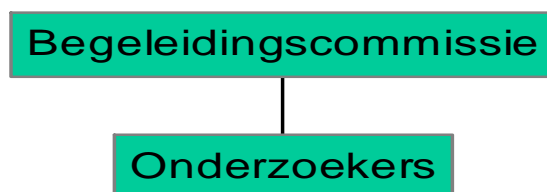
2. Onderzoek naar individuele levensgeschiedenissen

Te onderzoeken archieven:— statistisch significante steekproef sociale dossiers, bestuursarchieven en andere relevante bronnen

3. Financieel onderzoek (evt. in aanvulling op 1. en 2.)

Te onderzoeken documenten: eventueel bij oorlogswezen nog aanwezige financiële stukken— waaronder eindafrekeningen, in relatie tot sociale dossiers van LEH en evt. OPK, Jaarrekeningen etc.

Ad. 5. Projectopzet

Samenwerkingsverband-JMW en Samenwerkingsverband Rechtsherstel Joodse Oorlogswezen i.o.

Taak:

² Aan deze categorie kan eveneens worden toegevoegd de resultaten van het Project 'Informatieverschaffing Joodse oorlogswezen'. In dit project worden informatievragen/claims van individuele oorlogswezen door JMW onderzocht.

1. ~~JMW werkt een eerste onderzoeksopzet uit.~~ Overlaten aan Onderzoekscommissie
2. De ‘Terms of Reference’ (Onderzoeksvoorstel) en de samenstelling van het ~~Onderzoeksteam en de de Begeleiding~~Onderzoekscommissie worden vastgesteld door het bestuur van het Samenwerkingsverband-JMW en het bestuur van de SRJO.
3. Het bestuur van het Samenwerkingsverband-JMW verleent ~~eende~~ opdracht, overeenkomstig Ad I hierboven, aan de ~~onderzoekers en de~~ ~~Onderzoeks~~Begeleidingscommissie ~~en financiert het onderzoek~~. Een afschrift van de opdracht wordt verzonden aan de SRJO en op de website van JMW en van SRJO gezet.
4. De Onderzoekscommissie maakt een budget voor het onderzoek.
5. Het bestuur van het Samenwerkingsverband-JMW financiert het onderzoek overeenkomstig het budget van de Onderzoekscommissie.
6. Het Samenwerkingsverband-JMW en/of JMW geven toestemming aan de Onderzoekscommissie om de relevante archieven en dossiers te onderzoeken welke onder het beheer van het Samenwerkingsverband-JMW en/of JMW staan.
- 4.7. Noch het Samenwerkingsverband-JMW, noch JMW, noch het SRJO, noch haar samenstellende leden hebben na de opdrachtverlening enige bemoeienis met de uitvoering van het onderzoek.

BegeleidingsOnderzoekscommissie

Taak:

De ~~Begeleidings~~Onderzoekscommissie begeleidt de onderzoekers en toetst de kwaliteit van zijn/haar werkzaamheden. De ~~Begeleiding~~Onderzoekscommissie is verantwoordelijk voor de onafhankelijkheid van het onderzoek en de wetenschappelijke kwaliteit van het eindproduct.

De ~~Begeleiding~~Onderzoekscommissie bestaat uit een aantal personen die hun sporen hebben verdiend op wetenschappelijk terrein, dan wel op financieel terrein.

De ~~begeleidings~~Onderzoekscommissie bestaat uit: .....

.....
.....

Onderzoeksteam

Niet relevant. De onderzoekers worden vastgesteld door de Onderzoekscommissie

~~— Taak:~~

~~Uitvoering van het onderzoek binnen een vastgestelde termijn. Naast een historicus dient een financieel deskundige deel uit te maken van het onderzoeksteam. Het eindresultaat dient een handzaam en inzichtelijk onderzoeksrapport te zijn dat door een breed publiek gelezen kan worden.~~

~~Het Onderzoeksteam bestaat uit: .....~~

~~.....~~

Het ~~werkdocument~~ onderzoeksvoorstel is door het bestuur van de stichting Samenwerkingsverband-JMW en het bestuur van het Samenwerkingsverband Rechtsherstel Joodse Oorlogswezen ~~i.θ.~~(SRJO) vastgesteld op .... februari 2006.

~~Bijlage~~ Overlaten aan Onderzoekscommissie

~~Eerste opzet werkplan onderzoek 'Vermogensbeheer joodse oorlogswezen door joodse
voogdij-instellingen' en werkschema
oktober 2005~~

Opzet werkplan

~~Voor de praktische uitvoering van een onderzoek naar het vermogensbeheer, dat tevens recht zal doen aan de uitgangspunten en doelstellingen van het 'Voorlopig onderzoeksvoorstel', adviseer ik om het onderzoek in twaalf deelonderzoeken op te splitsen:-~~

- ~~1. Inventariseren relevante instellingen en externe archieven.~~
- ~~2. Inventariseren relevante dossiers bij JMW met uitsplitsing naar de afzonderlijke deelaspecten van de onderzoeksvraagstelling, namelijk: beleid, financiële verantwoording en 'cover up'.~~
- ~~3. Onderzoek Fusie-beleid t.a.v. de weeskinderen, m.n. wat betreft de financiële en sociale aspecten, aan de hand van onder 2 geïnventariseerd serieel-bronnenmateriaal. Hierin aparte aandacht voor beleid t.a.v. JOKOS en CADSU.~~
- ~~4. Onderzoek formeel-overheidsbeleid.~~
- ~~5. Parallel onderzoek naar de uitvoering van het formele overheidsbeleid door andere instellingen die zich met oorlogsspleegkinderen bezighielden.~~
- ~~6. Onderzoek in de onder 1 geïnventariseerde externe archieven, waaronder archieven van instellingen en ondernemingen die het financieel beleid controleerden, zoals de accountant en (wellicht toch) kantonrechter.~~
- ~~7. Opstellen van een becommentarieerd overzicht van relevante financiële dossiers in externe archieven (mogelijk ook ABN-AMRO als erfopvolger van de Twentsche Bank?) en in archief JMW om deze te laten controleren door een financieel-expert.~~
- ~~8. Systematisch onderzoek van de sociale dossiers voor aanvullende informatie over het sociale beleid en het vermogensbeheer.~~
- ~~9. Matchen resultaten algemeen onderzoek en uitkomsten behandeling individuele klachten.~~
- ~~10. Onderzoek naar het schonen in de jaren '70:
  - ~~a. Inventariseren wat bewaard is en, indien mogelijk, wat is vernietigd.~~
  - ~~b. Beleid t.a.v. vernietiging door Fusie en opvolger [N.B. Waarom is er in 1981 wel op voorzichtigheid bij vernietigen van de OPK-dossiers aangedrongen vanuit JMW (zie noot 8 p. 29 van 'Een goede naam')? Omslagtraject eind-jaren '70 en begin '80?].~~
  - ~~c. Formele en gangbare normen voor vernietiging financiële dossiers, in het bijzonder van wezen en kinderen in instellingen; historische archivistiek (en-situatie en beleid bij andere instellingen).~~
  - ~~d. Achtergronden van de overbrenging. Waren er richtlijnen van en begeleiding door het N[R]IOD?~~
  - ~~e. formele en feitelijke rol van directeur Cohen bij de vernietiging.~~~~

11. Nazien van de passages in de studie van Elma Verhey, die voor de joodse instellingen compromitterend zijn en die berusten op archiefmateriaal, dat niet is bestudeerd in het kader van het onderzoek dat in bovengenoemde punten is genoemd (bijvoorbeeld materiaal uit de 'Joint'-archieven). Nadere historische evaluatie van dit materiaal.
12. Aanvullend onderzoek naar de discussie over de positie van de oorlogspiegelkinderen en -wezen bij de totstandkoming van het besluit tot uitkering van de Maror-gelden.

Opmerkingen bij het werkplan:

Het onderzoek onder 1 en 2 genoemd betreft verder en meer gedetailleerd vooronderzoek. Het onderzoek naar het beleid, de financiële verantwoording en de 'cover up' wordt gedekt door respectievelijk: de deelonderzoeken 3, 4 en 5, de deelonderzoeken 6 en 7 en het deelonderzoek 10.

De deelonderzoeken onder 8 en 9 genereren naar verwachting aanvullende informatie voor het beleid en mogelijk ook de financiële verantwoording.

Deelonderzoek 11 is een noodzakelijk aanvullend onderzoek om de waarde te bepalen voor de hoofdconclusies van het archiefonderzoek dat door Elma Verhey in andere (o.a. buitenlandse archieven) is verricht. Anders gezegd, in hoeverre is het bronnenmateriaal uit de archieven die thans buiten beschouwing zullen blijven, toereikend bewijsmateriaal voor de conclusies die zij ten aanzien van het vermogensbeheer en de 'cover up' trekt.

Deelonderzoek 12 is voor de centrale vraagstelling niet per se noodzakelijk. Echter, aangezien de discussie over het vermogensbeheer door de joodse instellingen bijna niet los kan worden gezien van de hernieuwde aandacht voor de joodse oorlogstegoeden in de jaren '90, lijkt het zeer raadzaam om voor een beter begrip van de problematiek in zijn totaliteit, in een aanvullend deelonderzoek hieraan nog afzonderlijke aandacht te besteden. Hierbij zal dan met name de aandacht naar de bij 12 genoemde discussie uitgaan.

Taakverdeling

Zoals reeds in een ander verband gemeld, leent bovenstaand werkplan zich goed voor een taakverdeling binnen een onderzoeksteam van drie historici. De zwaarte van de deelonderzoeken verschilt. Hiermee zal rekening moeten worden gehouden bij een nog nader uit te werken taakverdeling.

Werkschema

Alternatief 1:

Eén onderzoeker. Het onderzoek gaat per 1 maart 2006 van start voor de duur van minimaal 16 (voltijds) tot maximaal 32 (deeltijd) maanden. Over de exacte startdatum en maximale duur kan nader worden beslist (bijv. deeltijd tot november 2006 en voltijd daarna).

Alternatief 2:

Er komen drie onderzoekers

- Startdatum vooronderzoek (1 en 2) uitgevoerd in de maanden januari-februari 2006 op basis van 1 dag in de week. In deze periode ook de definitieve besluitvorming rond het onderzoek (begeleidingscommissie, kader onderzoeksopdracht, instemming betrokken partijen, aanstellen medeonderzoekers, uitwerken onderzoeksplan)
- Startdatum feitelijk onderzoek (3 t/m 11 of 12) 1 maart 2006. Duur 10 à 11 maanden bij een deeltijdaanstelling van elk van de onderzoekers van 2,5 dag per week (totaal 30 onderzoeksdagen in de maand).

|